

פרשת בלק תשפ"ג בלעם הנביא

במדבר פרק כד פסוק א

וַיֵּרָא בְּלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינָי יִקְוֶה לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִלֵּךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נְחֻשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל הַמְדַבֵּר פָּנָיו:

רש"י

וירא בלעם כי טוב וגו' - אמר איני צריך לבדוק בהקב"ה כי לא יחפוץ לקללם: **ולא הלך כפעם בפעם** - כאשר עשה שתי פעמים: **לקראת נחשים** - לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כרצונו, אמר רוצה ואינו רוצה לקללם, אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת העבירה תחול: **וישת אל המדבר פניו** - כתרגומו:

רמב"ן

ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים - כי בפעמים הראשונים היה מנחש ורוצה לקלל אותם בנחש, והיה השם בא אליו בדרך מקרה, לא בכונתו לנבואה ולא ממעלתו שהגיע אליה. ועתה כאשר נאמר לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל להרע או להטיב להם, הניח הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו אשר ישראל שם, שיראה אותם ויכין להם נפשו שיחול עליו

הדבור מאת השם כאשר עשה עמו פעמים, וכן היה לו. על כן אמר ותהי עליו רוח אלהים - כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היא לנביאים, כמו שאמר (לעיל יא כט) ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם, ואומר (ישעיה סא א) רוח ה' אלהים עלי, ועל כן קרא עצמו עתה (פסוק ד) "שומע אמרי אל", כי נביא הוא. ורש"י כתב וישת אל המדבר פניו, כתרגומו. כי היה הרב מתרגם בו ושוי למדברא דעבדו ביה בני ישראל עגלא אנפוהי, ואין בנוסחאות מדוקדקות מתרגומו של אונקלוס כן, אבל הוא כתוב בקצתן שהוגה בהן מן התרגום הירושלמי, והעיקר מה שפירשנו: ואמר (שם) אשר מחזה שדי יחזה, כי ראה עתה באיספקלריא המאירה, כנביאים הראשונים שאמר בהם (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, או במדרגה למטה מהם, כי מחזה שדי איננו שדי, והנה הם יראו באל שדי והוא יחזה במחזה של שדי והנה היו שתי מדרגות למטה מהם, וע"כ קרא עצמו "גלוי עינים" שהיא מדרגת בני הנביאים, כמו שנאמר (מ"ב ו כ) ה' פקח את עיני וגו'. וכבר נאמר כן בבלעם עצמו בראיית המלאך (לעיל כב לא), ויגל ה' את עיני בלעם. ולא תחשוב בזה זולת מה שפירשנו מפני מאמר רבותינו שאמרו בספרי (ברכה לט), ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה זה בלעם. אלא הפרש יש בין נבואת משה לנבואת בלעם, משה לא היה יודע מה מדבר עמו, ובלעם היה יודע מה מדבר עמו שנאמר נאום שומע אמרי אל, משה לא היה יודע מתי מדבר עמו שנאמר (לעיל ז פט) מדבר אליו, ובלעם היה יודע מתי מדבר עמו שנאמר ויודע דעת עליו, משה היה מדבר עמו מעומד שנאמר (דברים ה כח) ואתה פה עמוד עמדי, ובלעם היה מדבר עמו שהוא נופל שנאמר נופל וגלוי עינים. משל לטבחיו של מלך יודע כמה הוצאות יוצאות למלך על שולחנו: וביאור ענין הברייתא הזו, מפני שאמר הכתוב (שם לד י) לא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים, ודרשו רבותינו שאינו בא לספר במעלה אשר לנבואת משה על נבואת שאר הנביאים, שכבר הודיע אותנו מעלתו עליהם בשני מקומות, בפסוק וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו ג), ובפסוק אם יהיה נביאכם וגו' (לעיל יב ו). אבל עתה לא דבר על משה שידע הוא את השם כענין שנאמר (שמות לג יג) הודיעני נא את דרכיך ואדעך, שלא אמר הכתוב "אשר ידע את השם פנים אל פנים", אבל אמר "אשר ידעו" כי ידבר על ביאור הנבואה. יאמר כי למשה רבינו תבא מבוארת כמדבר אל חברו פנים אל פנים, שמודיעו דבריו וכוונתו עד שיכיר בפניו שהבין דבריו וכוונתו באמירה ובהכרת רצונו בפניו, ואמרו כי לבלעם היה זה בעת שנבא לכבוד ישראל שעמד על דברי ה' ועל רצונו וחפצו בכל הענין העתיד לבא לישראל: ואף על פי כן יש הפרש בין נבואת משה לבלעם. כי משה לא היה יודע מה מדבר עמו, באיזה ענין באיזה מצוה יצונו, אבל היה מוכן בכל עת לדבור והיה הקדוש ברוך הוא מצוה אותו כפי הרצון לפניו, אבל בלעם היה מכוין ומחשב בדבר ההוא שהוא חפץ בו והולך ומתבודד ומכין נפשו להיות עליו הרוח אולי יקרה ה' לקראתו כאשר הוא מפורש בכאן, ויודע שאם יחול עליו בענין ההוא אשר חשב ידבר עמו לא בענין אחר. ומשה לא היה יודע מתי ידבר עמו, כי לא היה אליו עת קבוע לדבור, אבל בכל עת שיחפוץ משה ויכוין לבו לדבור היה מדבר עמו כמו שאמר (לעיל ט ח) עמדו ואשמעה מה יצוה ה', וכן בכל עת שיהיה לפניו יתעלה הרצון להיות מצוה אותו מאהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו, אבל בלעם היה מכוין את השעה שיהיה לו הדבור ולא תנוח עליו

רמב"ן [המשך]

הרוח אלא באותה השעה. אולי היא השעה יזכירו רבותינו במסכת ברכות (ז א) ובמסכת סנהדרין (קה ב) שהיה מקלל בה, ובה היה חל עליו הרוח לא בעת אחרת לעולם: וכן ענין העמידה מעלה למשה, והנפילה בבלעם פחיתות שלא יסבול נבואה, כענין שנאמר (דברים ה כב כד) אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו וגו', קרב אתה ושמע. ואמרו משל לטבתו של מלך, על המדה הראשונה, וכוונתם לאמר שהטבח יודע בהוצאת שולחנו של מלך והשר שלו שהוא נאמן בכל ביתו ועומד בסודו לא ידע בהוצאת השולחן, והמשל הזה יורה שדעת החכמים לומר שהיה בלעם יודע מעצמו אחרי כוונתו שהשם יאמר לו מה אקוב לא קבה אל (לעיל כג ח) וכל הענין, ואחר כך ישמע הדבור במלות ההם אשר חשב בלבו. וזה מה שהזכרתי, כי היה קוסם ותבואנה העתידות בלבו ועתה בשביל ישראל ישמע בהם גם הדיבור, ולפיכך היה מתפאר בעצמו עתה לומר נאם שומע אמרי אל: וראיתי הענין הזה השנוי בסיפרי, שאמרו בסיגנון אחר בהגדה של במדבר סיני רבה (כ א), ואין לי להאריך. והכלל כי כוונתם לומר שנבואת בלעם תבוא אליו במלות מבוארות לו, מן הטעם שאמרו שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר אלו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקב"ה, אבל מדרגת נבואתו למטה משאר הנביאים שהיא במחזה שדי כמו שביארנו. וכן אמרו בויקרא רבה (א יג), אין הקדוש ברוך הוא נגלה על נביאי אומות העולם אלא בחצי דבור היך כמה דתימר ויקר אלהים אל בלעם, אבל לנביאי ישראל בדבור שלם שנאמר ויקרא אל משה, וחצי הדבור תבין עניינו ממה שבארנו:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.